मराठी नाट्यात्म साहित्य

संपादक

डॉ. विठ्ठल जंबाले

डॉ. पृथ्वीराज तौर

डॉ. मार्तंड कुलकर्णी

अभ्यास मंडळाकडून प्राप्त...

राखीव प्रत..

१९-१२-२०२०

मराठी नाट्यात्म साहित्य

मुखपृष्ठावरील छायाचित्र कंधार येथील राष्ट्रकूटकालीन किल्ल्यातील रंगमहालाचे आहे. हा रंगमहाल उत्तराभिमुख आहे. राष्ट्रकूट राजांच्या काळात या रंगमंचावर नृत्य, नाटक आणि गायनाच्या कार्यक्रमाचे सादरीकरण होत असे.

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड
यांच्या अभ्यासक्रमास अनुसरून व मराठी अभ्यास मंडळाच्या मान्यतेने, श्रेयांक (सीबीसीएस) पद्धतीनुसार बी.ए. द्वितीय वर्ष, तृतीय सत्रासाठी, ऐच्छिक मराठी (MAR - VI) अभ्यासपत्रिका–सहावी करिता नेमण्यात आलेले क्रमिक पाठ्यपुस्तक.

मराठी नाट्यात्म साहित्य

संपादक

डॉ. विठ्ठल जंबाले
मराठी विभागप्रमुख
देगलूर महाविद्यालय, देगलूर

डॉ. पृथ्वीराज तौर
मराठी विभाग
स्वा.रा.ती.म.विद्यापीठ, नांदेड

डॉ. मार्तंड कुलकर्णी
मराठी विभागप्रमुख
सरस्वती विद्यामंदिर कला महाविद्यालय,
किनवट, जि. नांदेड

अभय प्रकाशन, नांदेड

मराठी नाट्यात्म साहित्य

संपादक
डॉ. विठ्ठल जंबाले
डॉ. पृथ्वीराज तौर
डॉ. मार्तंड कुलकर्णी

© **कुलसचिव**
स्वामी रामानंद तीर्थ
मराठवाडा विद्यापीठ,
नांदेड

प्रकाशक
अभय मधुकर कोटलवार
अभय प्रकाशन
११२, नंदादीप,
विवेकनगर, नांदेड-४३१६०५
भ्र. ७०२०१०१६३५

ISBN NO - 81-87006-54-4

मूल्य : रु.१६०/-

प्रथमावृत्ती
सप्टेंबर २०२०

मुखपृष्ठ मांडणी
पराग महाजन, नांदेड

मुखपृष्ठ छायाचित्र
सुरेश जोंधळे

मुद्रक
पराग ऑफसेट
श्रीनगर, नांदेड

मुद्रितशोधन :
प्रा. डॉ. राम धारासूरकर,
मुखेड

मुख्य वितरक
अभय पुस्तक भांडार
महावीर चौक, नांदेड
फोन : ०२४६२-२४०२६५

"आपण विद्यार्थ्याहून श्रेष्ठ व निराळे आहोत किंवा आपले स्थान वरचे आहे, ही जाणीव न ठेवता आपण त्यांचे एक स्नेही व सहकारी आहोत असे समजून एकरूप होण्याची, त्यांच्या जीवनाचे अविभाज्य अंग बनण्याची आवश्यकता आहे. अशा प्रकारचा शिक्षक मुलांना चांगले शिक्षण देऊ शकेल. मी स्वतःला पुढीलप्रमाणे प्रश्न विचारायला आरंभ केला. मी स्वतःवर जितके प्रेम करतो तितकेच विद्यार्थ्यांवर करू शकेन काय? मी स्वतःला जशी क्षमा करतो, तशी विद्यार्थ्यांना त्यांच्या चुकीबद्दल क्षमा करू शकेन काय ? त्यांच्या सुख-दुःखात मी सहभागी होऊ शकेन काय? मुलांच्या जीवनातील सर्व अवस्थांत मी त्यांच्याशी पूर्णपणे एकरूप होऊ शकेन काय? मी हे करू शकेन, असे मला वाटले आणि समर्पणाच्या भावनेतून मी शिक्षकाचे काम स्वीकारले."

– स्वामी रामानंद तीर्थ

मराठी अभ्यास मंडळ

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड

प्रा. डॉ. केशव सखाराम देशमुख, अध्यक्ष तथा मराठी विभागप्रमुख, स्वा. रा. ती. मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड.

डॉ. पृथ्वीराज तौर, मराठी विभाग,स्वा.रा.ती.मराठवाडा विद्यापीठ नांदेड.

प्रा. डॉ. राजकुमार मस्के, मराठी विभागप्रमुख, महाराष्ट्र उदयगिरी महाविद्यालय, उदगीर, जि. लातूर.

प्रा. डॉ. मार्तंड कुलकर्णी, मराठी विभागप्रमुख, सरस्वती विद्यामंदिर कला महाविद्यालय, किनवट, जि. नांदेड.

डॉ. मथू सुरेश सावंत, मराठी विभाग, पीपल्स कॉलेज, नांदेड

डॉ. सा. द. सोनसळे, मराठी विभाग, कै. रमेश वरपुडकर महाविद्यालय, सोनपेठ, जि. परभणी.

प्रा. डॉ. पंढरीनाथ धोंडगे, मराठी विभाग, ज्ञानोपासक महाविद्यालय, जिंतूर, जि. परभणी.

प्रा. डॉ. बी. बी. खंदारे, मराठी विभागप्रमुख, बहिर्जी स्मारक महाविद्यालय, वसमत, जि. हिंगोली.

डॉ. जयद्रथ जाधव, मराठी विभागप्रमुख, शिवाजी महाविद्यालय, रेणापूर, जि. लातूर.

डॉ. विठ्ठल जंबाले, मराठी विभागप्रमुख,देगलूर महाविद्यालय,देगलूर जि. नांदेड.

प्रा. डॉ. शैलेंद्र लेंडे, मराठी विभागप्रमुख, राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ, नागपूर.

प्रा. डॉ. वंदना महाजन, संचालक, का. स. वाणी मराठी प्रगत अध्ययन संस्था, धुळे.

डॉ. सुनिता सांगोले, मराठी विभाग, दयानंद कला महाविद्यालय, लातूर

अरविंद जगताप, १ बी ४०२, न्यू दिंडोशी, म्हाडा कॉम्प्लेक्स, मालाड (पू.), मुंबई - ९७

फ. मुं. शिंदे, ८३, यमुना, महात्मा गांधीनगर, पद्मपुरा, औरंगाबाद - ०५.

निमंत्रित विद्यार्थी सदस्य :

१. शीतल गोविंद खोत
 द्वारा- प्राचार्य, दयानंद कला महाविद्यालय, लातूर

२. दीपमाला मारोतीराव इंगोले
 द्वारा- प्राचार्य, शिवाजी महाविद्यालय, उदगीर, जिल्हा लातूर

शुभेच्छा संदेश

बदलता विद्यार्थिवर्ग आणि बदलते शिक्षण यांचा एकसंघ विचार करत मूल्यात्मक ज्ञानाची गरज ओळखून भाषा, साहित्याचा तसेच संस्कृतीचा विचार अभ्यासक्रमांच्या मध्यवर्ती असायला हवा. कारण, काळाची दृष्टी बदललेली आहे. तसेच विद्यार्थ्यांची अभिरुचीही बदललेली आहे. या अनुषंगाने एकूण अभ्यास साधनांची रचना बदलायला हवी. विविधता ही आपल्या अभ्यासक्रमांची ओळख असायला हवी. या दृष्टीने, मराठी भाषा आणि साहित्याच्या या नव्या अभ्यासक्रमांची मांडणी केलेली आहे. ही मांडणी एकंदर विद्यार्थिकेंद्री असून या विद्यापीठाच्या अशा पाठ्यपुस्तकांमधून, तसेच या प्रकारच्या संपादनांमधून सरळपणे जाणवते! म्हणूनच, प्रस्तुत पाठ्यपुस्तकांचे अध्ययन करणाऱ्या विद्यार्थ्यांसह शिक्षकांना यानिमित्त माझ्या हार्दिक शुभेच्छा!

डॉ. उद्धव भोसले
कुलगुरू
स्वामी रामानंद तीर्थ
मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड.

अनुक्रमणिका

लोकनाट्य

१. खापऱ्या चोर - अण्णा भाऊ साठे ६१

जलसा

२. स्वयंसेवकाचा फार्स - भीमराव कर्डक ७६

प्रहसन

३. दिनूच्या सासुबाई राधाबाई - बबन प्रभू ८९

नाट्यवेचा

४. युगान्त - महेश एलकुंचवार ९७

स्वगत

५. शांतता! कोर्ट चालू आहे - विजय तेंडूलकर १२०

पथनाट्य

६. मुलगी झाली हो... - ज्योती म्हापसेकर १२६

एकपात्री

७. वऱ्हाड निघालंय लंडनला - लक्ष्मण देशपांडे १३७

एकांकिका

८. ग्लोबल आडगाव - अनिलकुमार साळवे १४४